

343. BOERTIG, GRAPPIG, LUIMIG, GEESTIG, VERNUFTIG.

Wat zich kenmerkt door gevatheid en vlugheid van geest en tot vrolijkheid stemt.

Boertig, grappig en luimig worden gezegd van een minder puntige scherts, maar die de lachlust sterk opwekt.

Geestig en vernuftig, wanneer het scherts betreft, duiden op een talent van vermaken, waarin de aardigheid met scherpzinnigheid gepaard gaat.

Een met scherts gemengde, boertige stijl. Het boertige bleef hem echter bijzonder aantrekken.

De grappigste gedeelten van een fraai blijspel. 't Is zeker heel grappig en heel dwaas wat ik daar gezegd heb.

Ernstige of luimige zang. Een luimig heldendicht op de Spellingsoorlog.

Daar wisselde zich ernst af met geestige scherts. Een luid gelach volgde dit geestig gezegde.

Een vernuftige inval.

344. BOODSCHAPPER, BODE.

Boodschapper is hij, die eenmaal een boodschap overbrengt. **Bode** is hij, wiens beroep het is boodschappen of berichten over te brengen.

Totdat de tijding door andere boodschappers bevestigd wordt.

En kan dan niet de boodschapper verkeerd gegaan zijn, of in dit ruwe weder 't geheel verzuimd hebben?

De bode van het stadhuis. De bode op Antwerpen. De beste bode is de man zelf.

345. BOOS, KWAAD, SLECHT.

Boos is van nature gezind tot het kwaad, zedelijk verdorven, maar kan ook gebruikt worden in de betekenis van gramstorig, geneigd tot wraak of toorn.

Kwaad is hetgeen van bozen en slechten uitgaat, ook boosheid gepaard met nijdigheid, een verlangen om anderen leed te doen.

Slecht is zedelijk laag staande, of niet ontwikkeld en daardoor teweegbrengend wat kwaad en verkeerd is.

Boos wordt vooral gezegd van personen, **kwaad** en **slecht** worden gezegd van zaken en van personen.

En de mannen van Sodom waren boos en grote zondaars tegen de Heer. De boze geesten. Hij is zo boos als een spin. Als zwakke lieden hun zin niet krijgen zijn zij boos.

Hij onderstelde alleen kwade bedoelingen bij zijn naasten. Dat dit goed is en dat kwaad, dit veroordeeld en dat strafbaar. Hebben wij dan zo'n kwaad geweten, dat wij bang zijn voor het onbekende?

Berthold loopt met slecht volk; hij zit ganse dagen in de herberg en drinkt jenever. (CONSCIENCE) Dat het lezen van slechte boeken even nadelig is voor ons hart, als kwade samensprekingen.

346. BOOSHEID, GRAMSCHAP, TOORN, DRIFT, WOEDE, VERBOLGENHEID, RAZERNIJ.

Boosheid duidt een gevoel van misnoegen en verontwaardiging aan.

Gramschap is een gevoel van misnoegen, dat van langere duur

is. Wanneer de gramschap zich niet uit en daarbij het verlangen komt om zich te wreken, dan ontstaat er *wrok*.

Toorn is sterker dan *boosheid* en heeft meer betrekking op de uiting van de hartstocht; hij gaat sneller voorbij dan *gramschap*.

Drift is een snel opkomende opwelling van toorn, die nochtans spoedig weer voorbijgaat. Men laat zich daarbij echter vaak door de hartstocht meeslepen en hoort de stem van het verstand niet meer.

Men spreekt van **woede** als de misnoegde of toornige buiten zich zelf geraakt en de macht over zijn rede geheel verliest, en van **verbolgenheid**, wanneer men, in plaats van op dit laatste, meer let op de hevige uiting van de toorn.

Men gebruikt **razernij**, wanneer de woede gepaard gaat met groot getier of heftige bewegingen.

Hij meende van boosheid uit zijn vel te springen. Hij beet zijn tong van boosheid.

Zijn gramschap was over, doch zijn besluit bleef onveranderlijk. Wie kan hem horen smaden, zonder te gloeien van gramschap op de snode lasteraar.

Buiten zichzelf van toorn zijn. De toorn van iemand opwekken. Laat de zon niet ondergaan over uw toorn.

Hij is zijn drift niet meester. In zijn drift had hij bijna zijn beste vriend vermoord. In drift had hij die woorden gesproken.

Hij had behoefte zijn woede op iemand te koelen. Van woede buiten zichzelf raken.

Hij vloekte in zijn verbolgenheid.

In zijn razernij ging hij zo geweldig te keer, dat iedereen verschrikt bleef staan.

347. BORG, GIJZELAAR.

Een persoon, die zekerheid geeft voor de belofte van een ander. De **borg** stelt zich met zijn goed aansprakelijk voor het nakomen van een door een ander aangegane verbintenis.

De **gijzelaar** stelt zich borg met zijn lichaam, met zijn leven. In oorlogstijd is dit inzonderheid een persoon van betekenis, die als onderpand genomen wordt voor het nakomen van bepaalde voorwaarden.

Borg staan voor de kooppenningen. De kwietschelding ener schuld, of het ontslag bij overeenkomst, aan de hoofdschuldenaar toegestaan, bevrijdt de borgen. (B. W.)

Een troepenafdeling, die voorraad in een plaats in vijandelijk land moet achterlaten, neemt gijzelaars van daar mede, terwijl zij de bewaking van het achtergelatene aan de bewoners toevertrouwt. De Suessoners moesten de heerschappij van Rome erkennen, hun wapens afleggen, en gijzelaars geven tot waarborg hunner trouw.

348. BOS, BUNDEL, PAK.

Een verzameling van voorwerpen, die met elkander verbonden zijn.

Bos wordt gezegd, wanneer de voorwerpen tot een meest onregelmatig langwerpige bundel bijeengebonden zijn.

Bundel onderstelt niet altijd dat de voorwerpen ook inderdaad samengebonden zijn in eigenlijke zin.

Pak geeft te kennen, dat de zaken, van gelijke of verschillende aard, bij elkaar gebonden, opgerold of met iets omwikkeld zijn, zodat zij een geheel vormen.

Een bos wortelen. Een bos rijshout. Bij het plukken wordt het vlas met

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

